

OŚRODEK DOKUMENTACJI
ZABYTKÓW W WARSZAWIE

KARTA EWIDENCYJNA ZABYTKÓW
ARCHITEKTURY I BUDOWNICTWA

A B C D E F G H I J K L M N O P R S T U V W X Y Z

Nr

4340

1. Obiekt

KOŚCIÓŁ PARAFIALNY pw. WNIEBOWZNIĘCIA NMP

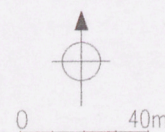
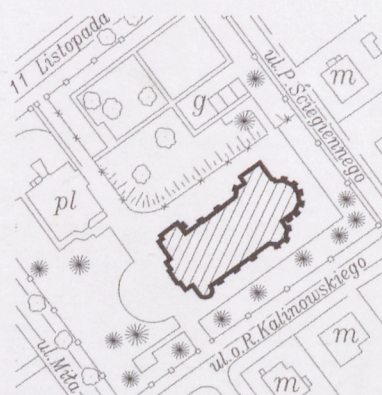
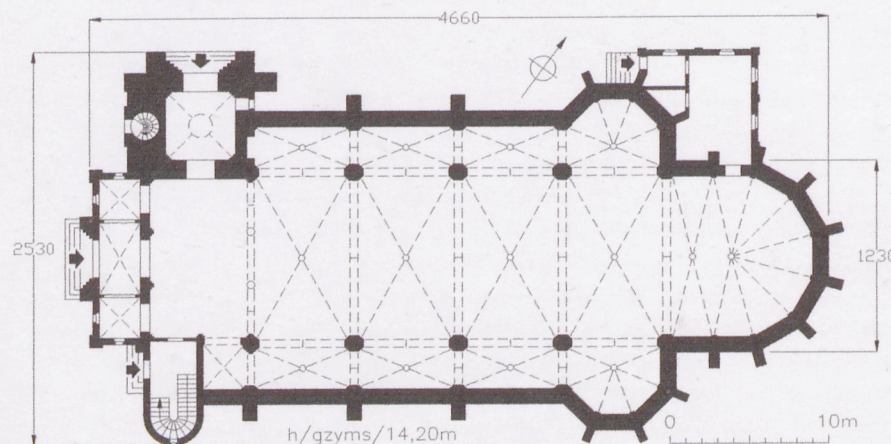
2. Czas powstania

1914–17 r

3. Miejscowość

ŻARY

11. Zdjęcie, rzut, przekrój, sytuacja, orientacja

pl plebania
zielen
m bud. mieszk.
g bud. gospod.
drogi
siatka stal.
ogrodz. mur.
skarpa

4. Adres

ul. 11 Listopada 30
68–200 Żary

nr działki: 410

ks. wiecz nr: KW

5. Przynależność administracyjna

województwo lubuskie

powiat Żary

gmina Żary

6. Poprzednie nazwy miejscowości

Sorau, Kreisstadt

7. Przynależność administracyjna do 31.12.1998 r

województwo zielonogórskie

gmina Żary

8. Właściciel i jego adres

parafia rzymskokat. pw.
Wniebowzięcia NMP,
ul. 11 Listopada 30
68–200 Żary

9. Użytkownik i jego adres

jw.;

10. Rejestr zabytków

nr: 1257 data 28.09.1964

12. Autorzy, historia obiektu, określenie stylu.

Wzniesiony w latach 1914-17 staraniem proboszcza ks. Karola Ponsensa. Od ok. 1625 religią dominującą stał się w Żarach protestantyzm. Gmina katolicka powstała w pierwszym dziesięcioleciu w XIX w. Jej nieliczni członkowie mogli, dzięki wspaniałomyślności właścicieli miasta Promnitzów (kalwinów), od 1818 r. korzystać z kaplicy zamkowej pw. Św. Trójcy. W związku z szybkim przyrostem katolików w Żarach zaczęto na przeł. I. 50/60-tych XIX w. przemysliwać o budowie własnego kościoła. Zamiary te zdołano zrealizować dopiero w 1917 r. Najpierw na pocz. XX w. odkupiono od fiskusa posesję położoną na terenie dawnego dolnego folwarku. W 1914 r. nastąpiło wmurowanie kamienia węgielnego a w 1917 r. nastąpiła konsekracja, którą przeprowadził biskup wrocławski, kardynał Adolf Bertram. Korporacje i zrzeczenia miejskie przeznaczyły na budowę kościoła datki w wysokości 3000 marek. Neogotycka forma kościoła została przefiltrowana przez nowe prądy architektoniczne – wyraźne wpływy secesji, widoczne są w różnorodności użytych do budowy materiałów i sposobie dekoracji elewacji (kontrast kamienia, cegły i gładkich jasnych tynków, zróżnicowanie fakturowe i kolorystyczne powierzchni, użycie cegły glazurowanej, elementów mozaiki) a wpływy secesyjno-modernistyczne – w dekoracyjnej polichromii wewnątrz (szczególnie w kaplicy chrzcielnej).

Po II wojnie światowej parafię do czasu swojej śmierci w 1949 r. prowadził inicjator budowy kościoła, ks. Karol Ponsens, (pochowany na cmentarzu przykościelnym). Potem jej proboszczami zostali księża polscy – J. Lisowski, a po nim, w 1964 r., T. Demel, rezydujący do dziś na plebani, autor „Wspomnień proboszcza”. Kościół Wniebowzięcia NMP był do 1980 r. jedynym parafialnym kościołem katolickim w Żarach.

13. Opis (sytuacja, materiał i konstrukcja, rzut, bryła, elewacje, wnętrze, wyposażenie, instalacje

SYTUACJA. Żary – miasto na pd.-zach. krańcach województwa lubuskiego, siedziba władz gminnych i starostwa powiatowego; węzeł komunikacyjny, w którym zbiegają się szosy z Zielonej Góry, Lubuska, Żagania, Trzebiela, Przewozu oraz od strony oddalonej o 11 km na pd. autostrady A 4.

Kościół parafialny pw. Wniebowzięcia NMP zlokalizowany jest poza obszarem starego miasta, sąsiadując z nim od strony pd.-wsch. Granice posesji kościelnej wyznacza kwartał ulic: 11-go Listopada, Miłej, o. R. Kalinowskiego i P. Ściegiennego. Na kwadratowej działce, otoczonej metalowym ozdobnym ogrodzeniem z prętów na ceglanej podmurówce i słupkach, wzniesiono w części pd.-wsch. orientowany kościół, o osi pn.-pd. odchylonej ku wsch. oraz podobny stylowo budynek probostwa, usytuowany w narożniku pn.-zach. Teren posesji zadbany, porośnięty ozdobną pielęgnowaną zielenią, z przelotową drogą przejazdową, łączącą dwie bramy – od strony ul. 11 Listopada i ul. R. Kalinowskiego.

MATERIAŁ. KONSTRUKCJA. TECHNIKA.

Ściany. Ściany zewnętrzne murowane z cegły pełnej na kamiennej podmurówce, z obrobionych lekko w licach głazów granitowych; z zewnątrz wykończone cegłą licówką w wątku główkowym, od wewnątrz tynkowane, pokryte dekoracyjną polichromią ornamentalną o motywach roślinnych. Bogaty detal architektoniczny zewnętrzny i wewnętrzny z cegły i kształtki ceramicznej (filary wiązkowe, przypory, gzymsy, podziały ramowe, fryzy, itp.), z użyciem cegły glazurowanej w kolorze zielonym w obdaszkach i elementach gzymsów, w wystroju zewnętrznym zastosowano także artykulację blendami o gładko wytynkowanych, jasnych polach. Nad otworami wejściowymi dekoracyjne mozaiki z przedstawieniami figuralnymi (Pieta, MB z Dzieciątkiem).

Ściany wewnętrzne murowane z cegły pełnej, tynkowane, pokryte polichromowaną dekoracją ornamentalną o motywach roślinnych, z detalem z cegły i kształtki ceramicznej (obramienia otworów, profilowania, pilastry, służki).

Sklepienia i stropy. Większa część pomieszczeń kościoła nakryta sklepieniami ceramicznymi krzyżowymi i krzyżowo-żebrowymi. Pięcioprzęsłowa nawa główna ze sklepieniami krzyżowo-żebrowymi, spływającymi na filary wiązkowe, żebra zebrane w okrągłych zwornikach, między przęsłami łuki jarzmowe. Nawy boczne sklepione krzyżowo-żebrowo w trzech prostokątnych, równoległych do osi podłużnej kościoła przęsłach, wspierane filarami międzynawowymi i filarami przyściennymi. W prezbiterium dwa wąskie przęsła sklepione krzyżowo-żebrowo, w wielobocznej apsydzie prezbiterium sklepienie przyjmują formę wielopolową, podobnie jak w ramionach transeptu; żebra sklepienne spływają na wiązki smukłych służek z kapitelami kwiatowymi i kielichowymi. Kruchta boczna, pn.-zach., podobnie jak pomieszczenie nad nią nakryte sklepieniami krzyżowo-żebrowymi z okrągłymi otworami o dużej średnicy, zasłoniętymi współcześnie deskami. Krzyżowo-żebrowe sklepienia nakrywają również kruchtę boczną i pomieszczenia towarzyszące jej po bokach oraz kaplicę chrzcielną (?), pd.-zach., gdzie odkryto odmienną niż w pozostałych wnętrzach ornamentalną polichromię ścienną. W pomieszczeniach zakrystii i jej zaplecza stropy drewniane belkowe z tynkowanymi podsufitkami; płaskie stropy nakrywają również poszczególne kondygnacje pd. klatki schodowej. W pomieszczeniu kotłowni, przekształconym wtórnie na sanitariaty, strop ceramiczny odinkowy na belkach stalowych.

Wieżba dachowa. Konstrukcja dachu drewniana; wieżba płatwiowo-kleszczowa, z dwoma rzędami jętek, z których dolne na podwójnej ścianie stolcowej; płatew kalenicowa podparta rzędem stolców środkowych; konstrukcja usztywniona potężnymi zastrzałami w płaszczyźnie więźarów i pojedynczymi zastrzałami w kierunku kalenicowym.

Pokrycie dachowe. Dachy kryte ceramicznie, ciemną dachówką karpiówką kładzioną podwójnie w łuskę; na dachach wieży i wieżyczki schodowej pokrycie z blachy miedzianej.

Posadzki i podłogi. We wszystkich pomieszczeniach przyziemia, poza zakrystią, posadzka z kwadratowych płytek polerowanego wapienia; w prezbiterium mniejsze płytki kwadratowe obramione wydłużonymi 6-bocznymi;

<p>14. Kubatura</p> <p>13 840 m³</p>	<p>15. Powierzchnia użytkowa</p> <p>785 m²</p>	<p>16. Przeznaczenie pierwotne</p> <p>kościół katolicki</p>	<p>17. Użytkowanie obecne</p> <p>kościół katolicki</p>
<p>18. Prace budowlane i konserwatorskie, ich przebieg i dokumentacja</p> <ul style="list-style-type: none"> ☛ 1965 r — remont kapitalny pieca ogrzewającego kościół; ☛ l. 60-te — malowanie wnętrza kościoła – firma Gbioreczków z Gorzowa Wlkp., połączone z odnowieniem wyposażenia; ☛ 1966 r — pokrycie dachu wieży blach cynkową; ☛ l. 70-te XX w. — pokrycie dachu wieży blacha miedzianą; ☛ 1980 r — wymiana rynien i rur spustowych; przełożenie dachu; ☛ 1981 r — malowanie wnętrza kościoła wyk. przez Z. Piotrowskiego z Żar przy współpracy plastyka Pruszyńskiego, który odnowił także cykl obrazów Drogi Krzyżowej; prace porządkowe na zewnątrz kościoła, m.in. wykonanie chodników; ☛ 1998 r — remont dachu: naprawa i konserwacja więźby, nowe łąty, wymiana pokrycia; ☛ 1999/2000 r — remont strychu i wieży kościelnej – odkucie tynków wewnętrznych wieży, remont gzymsów (uzupełnienie ubytków), prace elewacyjne (czyszczenie cegły, spoinowanie), uprzątnięcie gruzu; zagospodarowanie strychu i wieży, urządzenie punktów widokowych, udostępnianie do zwiedzania (podesty, schody, zabezpieczenia); remont instalacji elektrycznej; ☛ 2005 r — zabezpieczenie i oczyszczenie witraży (nowe szyby zewnętrzne); wnętrze w trakcie malowania, połączonego z renowacją dekoracyjnej polichromii ścian i sklepień oraz odtworzeniem oryginalnej polichromii kaplicy chrzcielnej; 		<p>19. Stan zachowania (fundamenty, ściany zewnętrzne, ściany wewnętrzne, sklepienia, stropy, konstrukcje dachowe, pokrycie dachu, wyposażenie i instalacje)</p> <p>Kościół zachowany w pierwotnej postaci z czasów budowy w l. 1914–18, wraz z kompletnym wyposażeniem neogotyckim.</p> <p>Stan techniczny budynku bardzo dobry; trwają prace renowacyjne we wnętrzu – malowanie ścian i sklepień; w czasie prac odkryto oryginalną polichromię ścienną w kaplicy ściennej, która jest odtwarzana. W złym stanie ozdobne krzyże ceramiczne wieńczące szczyty portali wejściowych – głębokie spękania i odspojenia stwarzają niebezpieczeństwo odpadnięcia fragmentu i spowodowania wypadku.</p> <p>20. Najpilniejsze postulaty konserwatorskie</p> <ul style="list-style-type: none"> ⇒ dokończenie remontu wnętrza; ⇒ wymiana ceramicznych krzyży wieńczących szczyty portali wejściowych; 	

<p>21. Akta archiwalne (rodzaj akt, numer i miejsce przechowywania)</p> <p>▶ archiwum WUOZ Zielona Góra: karta zielona obiektu z dwoma zdjęciami, 1959 r i odręcznym rysunkiem rzutu;</p> <p>▶ archiwum parafialne — kronika parafialna;</p>	<p>24. Uwagi różne.</p> <hr/> <p>25. Opracował</p> <p>tekst ..... PDZ ALMA Jacek Sawiński 05.09.2005</p> <p>plany i rysunki ..... PDZ ALMA Jacek Sawiński 05.09.2005</p> <p>zdjęcia ..... PDZ ALMA Jacek Sawiński 05.09.2005</p> <p>miejsce przechowywania negatywów: archiwum autora</p> <p>Karta po wypełnieniu podlega ochronie na podstawie przepisu prawa autorskiego</p>
<p>22. Bibliografia</p> <p>E. ENGELMANN, Geschichte der Stadt Sorau., Sorau 1936, S.58;</p> <p>J.P. MAJCHRZAK, ENCYKLOPEDIA Ziemi Żarskiej., Żary 2002, str. 116</p> <p>Ks. T. DEMEL, Wspomnienia proboszcza., Żary 2004.</p>	<p>26. Adnotacje o inspekcjach, informacje o zmianach (daty, imiona i nazwiska wypełniających)</p>
<p>23. Źródła ikonograficzne i fotografia (rodzaj, miejsce przechowywania, sygnatury)</p> <p>* karta zielona — fot. kościoła od pd.-zach. (1959);</p>	<p>27. Załączniki</p> <p>* wkładka nr 1: cd. opisu;</p> <p>* wkładka nr 2: cd. opisu; spis fotografii; zdjęcia</p> <p>* wkładka nr 3: zdjęcia; mapa orientac.;</p> <p>* wkładka nr 4: zdjęcia;</p> <p>* wkładka nr 5: zdjęcia;</p>

J. Sawiński

1. Miejscowość

Ż A R Y

2. Obiekt (nazwa jak na karcie)

KOŚCIÓŁ PAR. WNIĘBOWZIĘCIA NMP

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)

cd. opisu;

zakrystia z drewnianą podłogą z desek, krytą wykładziną dywanową; podłoga deskowa także w pomieszczeniu nad kruchtą boczną; na emporze muzycznej posadzka betonowa wylewana, podobnie jak w wyższych kondygnacjach pd. klatki schodowej i w dawnej kotłowni

Schody. *Schody zewnętrzne.* Wejścia zach. i pn.-zach. poprzedzone trzema lub czterema stopniami z bloków granitowych; zejście do dawnej kotłowni tworzy prosty równoległy do elewacji bieg schodów betonowych z balustradą metalową i poręczą przy ścianie; szeroki prosty bieg schodów z bloków granitowych na podmurówce poprzedza również wejście do zakrystii, od strony zewnętrznej ujmując go balustrada z prętów metalowych.

Schody wewnętrzne. Główna klatka schodowa zlokalizowana w zamkniętym pełnołukowo ryzalicie pd.-zach.: schody betonowe, 2-biegowe powrotne, z ukształtowanymi odcinkowo podestami i dolnymi biegami zabiegowymi, dostosowane kształtem do wyoblonej formy klatki schodowej, zabezpieczone jednostronnie prostą balustradą z prętów metalowych; powyżej poziomu empory muzycznej schody drewniane o węższych, prostych biegach. Z empory muzycznej na wyższy poziom pomieszczenia z miechami organowymi proste jednobiegowe szerokie schody drewniane o krótkim biegu ujęte obustronnie balustradą drewnianą z masywnymi poręczami. W wieżyczce schodowej pn.-zach. schody kręte na słupie, betonowe, z poręczą metalową przy ścianie.

Otwory. *Otwory okienne* ujednolicone w poszczególnych częściach budowli, podkreślają jej tectonikę. Wszystkie otwory okienne zamknięte ostrołukowo, różnią się między sobą wielkością i proporcjami, większość z nich w profilowanych obramieniach; korpus nawowy z dużymi trójdzielnymi oknami o zgeometryzowanych podziałach, nawiązujących do gotyckich dekoracji maswerkowych; podobne pojedyncze podziały w otworach prezbiterium; ramiona transeptu i ściany prezbiterium przeprute smukłymi oknami; w otworach okna witrażowe – witraże ornamentalne i figuralne (sceny z życia Marii i Jezusa) wykonane przez znaną firmę witrażowniczą Heinricha Oidtmanna z Linnich. Na osi środkowej fasady i nad otworem wejściowym pn.-zach. okna rozetowe, zach. większe, w formie ośmioliścia, pn. – 6-listne. Zakrystia oświetlona 4-ma ujednoliconymi otworami z jednoskrzydłowymi oknami krosnowymi, zabezpieczonymi zewnętrznymi kratami. Otwory okienne dawnej kotłowni w kształcie prostokątów leżących, wypełnione współczesnymi oknami

zespolonymi z PCW. Pomieszczenia krucht i kaplica chrzcielna z małymi otworami w profilowanych obramieniach, w których okna witrażowe. Wieżyczka schodowa oświetlona w czterech kondygnacjach smukłymi małymi okienkami witrażowymi w jednej osi, w klatce schodowej pd. dwa większe otwory okienne od pd. i zach., okna krosnowe jednoskrzydłowe. Ostatnia kondygnacja wieży przepruta w każdej elewacji potrójnymi otworami okiennymi z dwudzielnymi otworami maswerkowymi, wypełnionymi poziomymi żaluzjami drewnianymi. Poniżej w elewacji frontowej trzy okienka szczelinowe z prostymi zamknięciami.

Otwory drzwiowe zewnętrzne. Główne wejście do kościoła zlokalizowane na osi środkowej fasady, ujęte w uskokowy portal z uskokami wypełnionymi kolumnkami; otwór prostokątny, zamknięty odcinkowo, z takimi samymi 2-skrzydłowymi drzwiami ramowo-płycinowymi, opierzanymi z zewnątrz deskami w pionie, z dekoracyjnymi okuciami zawiasowymi w formie wici roślinnej; w nadprożu otworu drzwiowego mozaika z przedstawieniem Matki Boskiej z Dzieciątkiem. Identyczny otwór drzwiowy wiedzie do krucht pn.-zach.; w ostrołukowej blendzie w nadprożu otworu mozaika z przedstawieniem Piety. Kruchta zach. flankowana przez dwa mniejsze boczne otwory drzwiowe; otwory zamknięte odcinkowo, w ostrołukowo zamkniętych wnękach; drzwi jednoskrzydłowe, opierane listwami, z okuciami zawiasowymi w formie wici. Podobny otwór (bez ostrołukowego zamknięcia) i drzwi wiodą do zakrystii.

Otwory drzwiowe wewnętrzne. Przestrzeń podemporowa oraz kaplica chrzcielna otwarte do wnętrza korpusu nawowego trzema arkadami o łukach tudorowskich. Wejścia do aneksów zach. z otworami zamkniętymi odcinkowo, zwieńczonymi ostrołukowymi blendami, w których jednoskrzydłowe drzwi, zdobione w płycinach ornamentem pergaminowym; takie same otwory drzwiowe w pomieszczeniach górnej kondygnacji części zach. kościoła. Przejście główne z krucht zach. do nawy w otworze zamkniętym odcinkowo, zwieńczonym łukiem tudorowskim, w ceglanym profilowanym obramieniu; drzwi 2-skrzydłowe, ramowo-płycinowe, przeszkłone w górnych płycinach; otwór zabezpieczony rozsuwaną kratą; podobne, nieco mniejsze przejścia boczne wypełnione są 2-skrzydłowymi drzwiami o pełnych płycinach. Drzwi do zakrystii jednoskrzydłowe ramowo-płycinowe, w otworze zamkniętym odcinkowo; jednoskrzydłowe drzwi z zamknięciami prostymi, łączy zakrystię z dwoma pomieszczeniami jej zaplecza.

RZUT. Korpus nawowy 5-przęsłowy, prostokątny, z szeroką nawą główną, flankowaną wąskimi nawami bocznymi, w przeszle wsch. zakończonymi od pn. i pd. trójbocznymi apsydami. Węższe, 2-przęsłowe prezbiterium, o proporcjach identycznych jak przeszło nawy, zamknięte wsch. apsydą w kształcie 5-ciu boków 12-boku. Do prezbiterium i apsydy transeptu od strony pn. dobudowana nieregularna w kształcie zakrystia z zewnętrznym wejściem zach. Zach. przeszło korpusu wzbogacone o pn. kwadratową kruchtę w przyziemiu wieży, z okazałym wejściem w uskokowym portalu od pn. i okrągłą klatką schodową w grubości muru zach. Od pd. pół przeszła nawy bocznej zajmuje poprzeczna klatka schodowa, wysunięta na pd. w formie pełnolukowo zamkniętego ryzalitu. Korpus nawowy przedłużony w partii nawy głównej na zach. o wąskie przeszło 3-wnętrkowej kruchty głównej z osiowym wejściem w uskokowym portalu.

BRYŁA. Kościół o monumentalnej rozcłonkowanej i nieregularnej bryle, posadowionej na kamiennym cokole. Trójnawowa pseudobazylika z transeptem, którego ramiona zamknięte trójbocznie. Węższe, tej samej wysokości co nawa główna, prezbiterium zamknięte wieloboczną apsydą w kształcie 5-ciu boków 12-boku. Korpus nawowy wraz z prezbiterium nakryte wspólnym dachem 2-spadowym z trójkątnymi lukarnami, przechodzącym nad apsydą prezbiterium w wielopołaciowy. Ramiona transeptu nakryte własnymi niższymi dachami 2-spadowymi, przechodzącymi w trójpołaciowe nad apsydami. Elewacja pd. rozcłonkowana w części zach. wyładowanym, zamkniętym pełnolukowo ryzalitem klatki schodowej. Część środkowa elewacji zach. poprzedzona jednokondygnacyjną 3-osiową kruchtą, nakrytą dachem pulpitowym, z wejściem głównym obudowanym portalem, zwieńczonym trójkątnym szczytem z krzyżem w wierzchołku. Trójkątny szczyt wieńczy także elewację korpusu nawowego. Od pn. fasada flankowana 7-kondygnacyjną wieżą zwieńczoną ostrosłupowym dachem z iglicą kulą i krzyżem. Od frontu wieża rozcłonkowana półkolistą wieżyczką schodową, sięgającą 5-tej kondygnacji. Pn. wejście do kruchty bocznej obudowane uskokowym portalem z trójkątnym szczytem. Od strony pn. do prezbiterium przylega, zachodząc także na ramię transeptu, jednokondygnacyjna zakrystia, nakryta płaskim dachem, z poprzedzającymi drzwiami zewnętrzne schodami zach. Wejście osłonięte stromym daszkiem na wspornikach. Korpus nawowy, transept, prezbiterium i wieża do wysokości 3-ciej kondygnacji opięte smukłymi uskokowymi skarpami.

ELEWACJE. W dekoracji elewacji wykorzystano dekoracyjny efekt skontrastowania zróżnicowanych pod względem faktury i kolorów powierzchni ceglanych czerwonych ścian, jasno tynkowanych telfryzów i blend oraz

kamiennego cokołu i elementów z cegły glazurowanej, zielonej, podkreślających podziały horyzontalne elewacji. (parapety okien, gzyms cokołowy).

Elewacja zach. – fasada – nieregularna i rozcłonkowana; część środkowa odpowiadająca korpusowi nawowemu, poprzedzona jednokondygnacyjną 3-osiową kruchtą z osiowym wejściem obudowanym uskokowym portalem, zwieńczonym trójkątnym szczytem; nad dachem kruchty, ujętym w boczne sterczyny ośmiolistna rozeta w wytynkowanej ostrołukowej blendzie, z małymi ślepymi rozetkami u nasady; elewację wieńczy trójkątny szczyt, rozcłonkowany tynkowanymi ostrołukowymi blendami, o dekoracji w typie ślepych maswerków; wszystkie części fasady z podziałami ramowymi, z profilowanymi gzymsami poprzedzonymi dekoracyjnymi fryzami arkadkowymi i ze ślepych maswerków; elewacja nawy flankowana pn. 4-kondygnacyjną wieżą z narożną przyporą i wieżyczką schodową, w przyziemiu czworoboczną, wyżej półcyldryczną, sięgającą piątej kondygnacji; w ostatniej kondygnacji wieży tryforyjne otwory okienne; od pd. fasadzie towarzyszy ryzalit klatki schodowej, wyoblony od strony pd.; wieżyczka i klatka zdobione w górnych partiach ścian ślepymi arkadami, o gładko tynkowanych polach schodowa; w ich przyziemiach otwory wejściowe.

Elewacja pd. – 4-osiowy korpus rozcłonkowany wyoblonym ryzalitem zach. klatki schodowej i trójboczną apsydą transeptu wsch.; duże otwory okienne korpusu skontrastowane ze smukłymi otworami ścian transeptu i prezbiterium; elewacja z podziałami ramowymi i nałożonymi na lizeny skarpami; wyraźny akcent horyzontalny tworzy ciąg glazurowanych podokienników; w zwieńczeniu elewacji arkadkowy fryz na tynkowanym tle, poprzedzający profilowany gzyms.

Elewacja wsch. – elewacja wielobocznej apsydy prezbiterium, flankowana przez cofnięte, jednoosiowe fragmenty apsyd transeptu; podziały i dekoracja ścian podobne, jak w elewacjach bocznych; na podziały ramowe nałożone uskokowe przypory; ściany przeprute smukłymi oknami witrażowymi; w zwieńczeniu odcinki arkadkowego fryzu poprzedzone pasem fryzu ze ślepych maswerków, powyżej profilowany gzyms; od pn. widoczna 2-osiowa elewacja jednokondygnacyjnej zakrystii, rozcłonkowana podziałami ramowymi, z profilowanym gzymsiem wieńczącym.

Elewacja pn. – kompozycja elewacji podobna do kompozycji elewacji przeciwniejszej, a sposób dekoracji identyczny; elewacja zamknięta od wsch. monumentalną wieżą, z wejściem obudowanym portalem uskokowym i zwieńczonym trójkątnym szczytem z krzyżem w wierzchołku; powyżej wejścia 6-listna rozeta w zamkniętej ostrołukowo wnęce; pod rozetą 4 okienka ostrołukowe; otwory okienne korpusu nawowego duże, szerokie, z dekoracją nawiązującą do maswerkowej; podziały ramowe elewacji wzbogacone

1. Miejscowość

Ż A R Y

2. Obiekt (nazwa jak na karcie)

KOŚCIÓŁ PAR. WNIEBOWZIECIA NMP

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)

cd. opisu; spis fotografii; zdjęcia;

przyporami, w zwieńczeniu fryz arkadkowy i profilowany gzyms; prezbiterium poprzedzone niską 2-osiową przybudówką zakrystii, zachodzącą częściowo na ramię transeptu; zakrystia 2-osiowa, z podziałami ramowymi, poprzedzona od zach. schodami o prostym biegu.

WNĘTRZE. Kościół jest sklepioną bazyliką 3-nawową z transeptem, o szerokiej nawie głównej i wąskich, oddzielonych filarami wiązkowymi nawach bocznych. Ramiona transeptu w formie trójbocznych płytkich apsyd. Dwuosiowe prezbiterium zamknięte apsydą 5-boczną. W zach. część korpusu nawowego wbudowana empora muzyczna, wsparta na trzech arkadach z łukami tudorowskimi. W części przeszła zach. nawy pd. urządzono kaplicę chrzcielną, otwartą do wnętrza arkadowymi przejściami. Od strony pn. do przeszły zach. dobudowano wieżę, w której przyziemiu kruchta boczna z pn. wejściem, także obudowanym uskokowym portalem. Kruchta główna poprzedzona osiowym wejściem w uskokowym portalu. Drugą część tego przeszły zajmuje klatka schodowa. Prezbiterium połączone z zakrystią, z własnym wejściem zewnętrznym zach.

WYPOSAŻENIE pochodzi z okresu budowy kościoła – bogate, reprezentuje wysoka klasę, formy neogotyckie, ciekawy program ikonograficzny: ołtarz główny, w typie ołtarza szafiastego, z ornamentalną i figuralną dekoracją snycerską m.in. Ofiara Melchizedeka, Ostatnia Wieczerza; dwa ołtarze boczne z przedstawieniem Piety i Św. Rodziny (Anioł ofiarowuje Św. Rodzinie model kościoła żarskiego), chrzcielnica kamienna, cykl witraży figuralnych i ornamentalnych zakładu witrażowniczego Heinricha Oidtmanna z Linnach (sceny z życia Jezusa i Marii), konfesjonały, klęczniki, ławki, 3 dzwony wyk. Przez Bochumer Verein w 1916 i 1918 r, kropielnice kamienne, figura św. Antoniego Padewskiego, cykl obrazów Drogi Krzyżowej w płycinach ściennych, polichromia ornamentalna ścian i sklepień.

INSTALACJE: elektryczna, nagłośnieniowa, odgromowa, wodno-kanalizacyjna, ogrzewanie konwekcyjne kanałowe.

SPIS FOTOGRAFII

1. Widok kościoła od pd.-zach.
2. Widok od pd.-wsch.
3. Elewacja wsch.
4. Zakrystia od strony wsch.
5. Zakrystia od strony zach.
6. Widok kościoła od pn.
7. Elewacja pn.
8. Fasada, elewacja zach..
9. Ostatnia kondygnacja wieży.
10. Wejście pn.-zach.
11. Wejście boczne fasady.
12. Głowice kolumnienek w uskokach portali.
13. Krzyż wieńczący szczyt portalu.
14. Wnętrze, widok ku prezbiterium.
15. Wnętrze, widok ku emporze muzycznej.
16. Wnętrze apsydy transeptu.
17. Wnętrze zakrystii.
18. Sklepienie nawy głównej.
19. Sklepienie prezbiterium.
20. Sklepienie nawy bocznej.
21. Sklepienie kruchty pn.
22. Empora muzyczna.
23. Drzwi kruchty pn.
24. Klatka schodowa pd.
25. Schody w wieżycze schodowej.
26. Dolne partie filara międzynawowego.
27. Sygnatura pracowni witrażowniczey.
28. Ołtarz Św. Rodziny z aniołem ofiarowującym model kościoła żarskiego.
29. Wieżba dachowa.

2.

3.

4.

5.

1. Miejscowość

Ż A R Y

2. Obiekt (nazwa jak na karcie)

KOŚCIÓŁ PAR. WNIEBOWZIĘCIA NMP

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)

zdjęcia; mapka orient.;

6.

7.

8.

9.

10.

11.

12.

1. Miejscowość

Ż A R Y

2. Obiekt (nazwa jak na karcie)

KOŚCIÓŁ PAR. WNIĘBOWZIĘCIA NMP

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)

zdjęcia;

13.

14.

15.

Wkładkę założył: PDZ ALMA Jacek Sawiński

Miejsce przechowywania negatywów i rysunków: archiwum autora

16.

17.

18.

19.

1. Miejscowość

Ż A R Y

2. Obiekt (nazwa jak na karcie)

KOŚCIÓŁ PAR. WNIEBOWZIĘCIA NMP

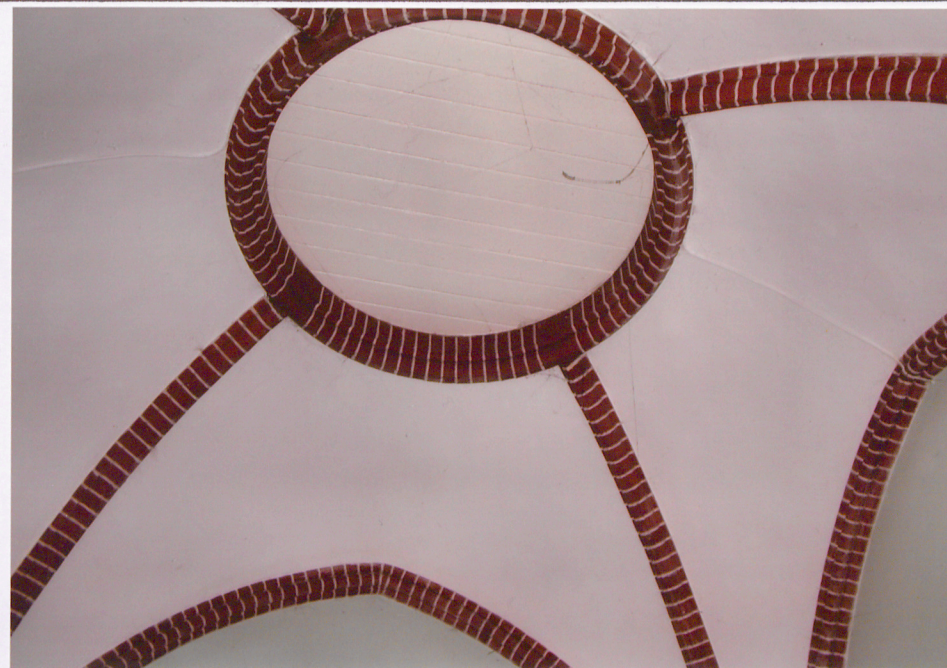
3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)

zdjęcia;

20.

21.

22.

Wkładkę założył: PDZ ALMA Jacek Sawiński

Miejsce przechowywania negatywów i rysunków: archiwum autora

23.

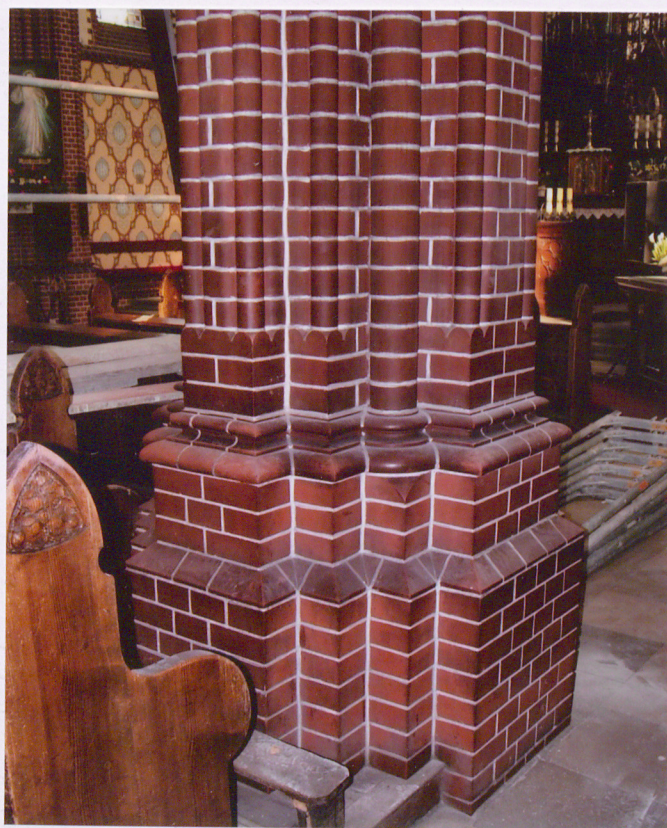
24.

25.

26.

1. Miejscowość

Ż A R Y

2. Obiekt (nazwa jak na karcie)

KOŚCIÓŁ PAR. WNIĘBOWZIĘCIA NMP

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)

zdjęcia;

27.

28.

29.

Wkładkę złożył: PDZ ALMA Jacek Sawiński

Miejsce przechowywania negatywów i rysunków: archiwum autora